

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE „GEORGE BARIȚIU” CLUJ-NAPOCA

COLONIILE DE MUNCĂ DIN ROMÂNIA (1950-1955).

STUDIU DE CAZ:

COLONIILE DIN REGIUNEA MARAMUREȘ

Rezumatul tezei de doctorat

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC

Cercetător științific gr. I dr. Gheorghe IANCU

CANDIDAT

Drd. Marius UGLEA

CLUJ-NAPOCA

2014

Cuprins

Lista abrevierilor	2
1. Introducere	4
2. Reglementări legislative	14
2.1. Instituțiile sistemului represiv	14
2.2. Legislația referitoare la centrele de concentrație din România.....	17
2.3. Reglementări referitoare la funcționarea coloniilor de muncă	30
3. Zona Maramureșului – centru de detenție politică	34
4. Colonia de muncă de la Exploatarea Minieră Baia Sprie –	
Formațiunea 0627	37
4.1. Particularități de funcționare.....	43
4.2. Deținuții politici internați în colonie.....	79
5. Colonia de muncă de la Exploatarea Minieră Cavnic –	
Formațiunea 0979	136
5.1. Evadarea din colonie – 6 iunie 1953.....	151
5.2. Deținuții politici internați în colonie	162
6. Colonia de muncă de la Exploatarea Minieră Nistru –	
Formațiunea 0630	179
6.1. Răzvrătirea deținuților – 6 iunie 1953.....	186
6.2. Deținuții politici internați în colonie	190
7. Concluzii	201
Anexe	207
Bibliografie	243
Cuprins	253

Cuvinte cheie: legislație, Securitate, represiune comunistă, colonii de muncă, deținuți politici, regim de muncă, regim alimentar, mineri, exploatări miniere, evadare, Baia Sprie, Cavnic, Nistru.

(Rezumat)

Subiectul acestei teze de doctorat îl constituie coloniile și lagărele de muncă din România, studiu de caz coloniile de muncă din cadrul exploatărilor miniere din regiunea Maramureș, Baia Sprie, Cavnic și Nistru.* Cronologic, tema propusă se încadrează în perioada de funcționare a exploatărilor miniere ca și centre de detenție politică, 1950-1955, la exploatarea minieră din Baia Sprie, deținuții politici aflându-se până la începutul anului 1956.

Alegerea temei o regăsim în interesul acordat studierii mecanismelor sistemului concentraționar românesc, dar mai ales în lipsa unei cercetări consecvente, pe baza surselor inedite, a coloniilor maramureșene. Singurele publicații existente la data începerii cercetării acestui subiect erau lucrările cu caracter memorialistic pe care le vom prezenta mai jos, dar și însemnările inginerului Emanuil Florean, fost șef la Exploatarea Minieră Baia Sprie, valorificate în lucrarea *Triunghiul Morții, Baia Sprie, Cavnic, Nistru 1950-1954*, apărută la Editura Gutinul din Baia Mare în anul 2000. Dintre sursele de istorie orală cunoscute la demararea acestei cercetări, amintim episoadele dedicate coloniilor de la Baia Sprie, Cavnic și Nistru din serialul Luciei Hossu-Longin, *Memorialul Durerii*, publicate și în *Memorialul Durerii: o istorie care nu se învață la școală*, București, Editura Humanitas, 2007.

În România primele unități de muncă au fost înființate în 1950, în urma emiterii Decretului nr. 6 din 14 ianuarie, extinderea și funcționarea acestora fiind reglementată apoi de o serie de acte legislative emise aleatoriu în funcție de interesele regimului. În acest context legislativ utilizarea muncii obligatorii era unul din principalele mijloace folosite de către autorități în vederea reeducării politice a „dușmanilor poporului”.

* Prin regiunea Maramureș înțelegem zona Maramureșului. În perioada studiată, cele trei colonii de muncă miniere făceau parte din punct de vedere administrativ din Regiunea Baia Mare (vezi Legea nr. 5 din 6 septembrie 1950 pentru împărțirea administrativ-teritorială a Republicii Populare Române, conform căreia au fost desființate județele și înființate regiunile și raioanele). Termenul de „regiune” utilizat în titlul tezei, precum și pe parcursul acesteia se referă efectiv la zona, ținutul, teritoriul Maramureșului de astăzi.

Din punct de vedere structural am împărțit lucrarea în șapte capitole (*Introducere; Reglementări legislative; Zona Maramureșului – centru de detenție politică; Colonia de muncă de la Exploatarea Minieră Baia Sprie – Formațiunea 0627; Colonia de muncă de la Mina Cavnice – Formațiunea 0979; Colonia de muncă de la Mina Nistru – Formațiunea 0630 și Concluzii*), cu subcapitolele aferente, încercând să aducem la cunoștința istoricilor, cercetătorilor și nu numai acestora, faptul că represiunea comunistă din România a fost exercitată și în cadrul unor centre concentraționare mai puțin cunoscute la acea dată, unde munca extrem de grea nu avea alt scop decât distrugerea cât mai discretă a celor incomozi instituirii unui regim politic extrem. Maramureșul, prin funcționarea la Sighet a penitenciarului în care a fost exterminată elita politică românească din perioada interbelică, dar și prin existența așa-numitului „Triunghi al morții” – Baia Sprie, Cavnice, Nistru, de care ne ocupăm aici, a reprezentat un etalon al represiunii fizice și psihice directe inițiate de autoritățile centrale comuniste.

Pe baza informațiilor obținute în urma cercetării fișelor matricole ale deținuților politici, create de administrația centrală a sistemului penitenciar românesc după 1948, în prezent păstrate la Administrația Națională a Penitenciarelor Jilava, am reconstituit listele celor internați, apropiindu-ne de numărul cât mai exact al deținuților din perioada 1950-1956. În aceste liste am cuprins numele deținuților, data arestării sau condamnării acestora, data la care ei au fost aduși la Baia Sprie, Cavnice și Nistru, apartenența politică, respectiv originea socială sau ocupația avută la data arestării.

În vederea elaborării acestei teze au fost cercetate documente create în 1950-1956 de administrațiile minelor de la Baia Sprie, Cavnice și Nistru, precum și de Direcția Minelor Baia Mare, deținute de *Serviciul Județean Maramureș al Arhivelor Naționale* precum și documente ale fostelor structuri ale Securității, aflate în păstrarea *Consiliului Național pentru Studiarea Arhivelor Securității* din București. Nu au fost neglijate nici documentele create și aflate în păstrarea *Arhivei Administrației Naționale a Penitenciarelor Jilava*, ne referim în special la fișele matricole penale a deținuților prezentate mai sus, dar și la documentele cu caracter general din fondul arhivistic „Secretariat”. Pentru prezentarea unor aspecte legate de regimul de viață în minele din sudul Maramureșului și accentuarea dimensiunii represiunii exercitate asupra deținuților au fost utilizate o serie de interviuri, cele mai multe din AIOCIMS, care au fost luate unui număr important de foști deținuți organizați în AFDPR. Au fost consultate studiile cu caracter memorialistic scrise de cei condamnați de instanțele de judecată comuniste la muncă

silnică în coloniile de muncă de pe teritoriul României, în special al Maramureșului. Între acestea din urmă s-au remarcat „Am trecut prin iad” – Ion Pantazi, „Închisoarea noastră cea de toate zilele” – Ion Ioanid, „Martori și martiri” – Cornel Onaca, „Temnița, destinul generației noastre” – Ion Diaconescu, „Din Împărăția Morții” – Gabriel Bălănescu, „Închisorile mele. Memorii” – Vladimir Dumitrescu, „Amintiri din captivitate” – Dimitrie Bejan, „Credința noastră este viața noastră” – Iuliu Hossu.

La baza represiunii comuniste s-au aflat o serie de instituții coordonate de structurile de conducere comuniste. Astfel, în perioada 1948-1949 au fost create primele **instituții de represiune din România**, Securitatea și Miliția, care au avut o importantă contribuție la punerea în practică a actelor legislative cu caracter represiv din România, instituții fără de care nu s-ar putea înțelege complexul sistem al terorii. Toate acțiunile instituțiilor represive au fost legalizate în anii următori printr-un nou sistem al Justiției. În Constituția Republicii Populare Române adoptată în 1952 rolul sistemului judecătoresc era în primul rând de „*a apăra regimul de democrație populară și cuceririle oamenilor muncii, de a asigura respectarea legalității populare, a proprietății publice și a drepturilor cetățenilor*”¹. Sistemul Justiției comuniste s-a dovedit a fi un bun colaborator al Ministerului de Interne, respectiv al Partidului, fapt devenit tot mai evident în momentul când coloniile de muncă intrau în subordinea Internelor, un număr însemnat de persoane fiind atunci condamnate la muncă silnică.

Până la emiterea sentințelor penale de condamnare a deținuților politici de către judecătorii tribunalelor militare, în cazul nostru, existau o serie de proceduri specifice. Amintim aici rolul procuraturii, Ministerul public fiind implicat în efectuarea cercetărilor și începerea întregii acțiuni penale.

Ultima sarcină în realizarea represiunii politice revenea instanțelor de judecată. Infracțiunile referitoare la siguranța externă și internă a statului, precum și alte infracțiuni politice percepute ca atare în perioada interbelică erau judecate de tribunalele militare conform Înaltului Decret Regal nr. 856 din 11 februarie 1938. Acest decret a fost preluat și de către regimul comunist, fiind modificat de mai multe ori până în 1956 sub aspectul încadrării politice a unor articole, însă conform codurilor penale din 1948, 1955, competența judecării cauzelor

¹ *Constituția Republicii Populare Române din 1952 (Buletinul Oficial al R.P.R., nr. 1 din 27 septembrie 1952), publicată și pe <http://www.culegeri.ro>, accesat la 3 februarie 2008.*

penale în care erau implicați „dușmani” ai siguranței regimului comunist revenea în absolut toate cazurile tribunalelor militare.

În ceea ce privește **legislația represiunii comuniste din România**, în special legislația referitoare la apariția și funcționarea coloniilor de muncă forțată, evidențiem în acest rezumat „*hotărârea pentru înființarea coloniilor de muncă, a domiciliului obligatoriu și a batalioanelor de muncă a Consiliului de Miniștri*” cu numărul 1554 din 22 august 1952. Apariția acestei hotărâri a intensificat represiunea comunistă, fiind identificate cât mai multe categorii socio-profesionale ce puteau fi internate în coloniile de muncă. Hotărârea 1554 a legitimat și apariția coloniilor de muncă forțată în cadrul minelor de plumb din zona Maramureșului, Baia Sprie, Cavnic și Valea Nistrului, unde, „reacționarii” erau obligați să muncească în vederea „reeducării” politice, reeducare de inspirație sovietică, întâlnită și în *Arhipelagul Gulag* al lui Alexandr Soljenițin.

Coloniile de muncă din România comunistă, respectiv coloniile de muncă de la exploatarea miniere din Maramureș, funcționau pe baza unor regulamente cu caracter intern. Primul regulament aplicat acestor forme de detenție politică a fost emis de Ministerul de Interne în 1952, cu titlul „*Regulament de funcționare al Direcțiunii Generale a Penitenciarelor, Coloniilor și Unităților de Muncă*”.

Situația politică a Maramureșului în anii 1947-1952, conform dărilor de seamă ale serviciilor MAI, era benefică organizării și funcționării Blocului Partidelor Democratice, în timp ce pentru partidele de opoziție nu existau aspecte deosebite care să fie semnalate, pregătindu-se astfel, din punct de vedere politic, apariția centrelor de muncă din Maramureș. Astfel, după dizolvarea Regionalei Oradea s-au produs schimbări importante în organizația județeană Maramureș a P.C.R., Biroul având 8 membri, în loc de 4, împreună cu secretarul partidului.² De asemenea, aceleași surse relatează că s-a reușit apropierea de partid a unor membri care înainte se dovedeau a fi adversari hotărâți ai P.C.R.-ului. De la conducerea Frontului Plugarilor au fost înlăturați vechii conducători dovediți a fi „elemente corupte și de neîncredere” și înlocuiți cu „elemente noi și valoroase.”³ Această acțiune a stârnit unele reacții din partea celor epurați atât împotriva autorităților cât și împotriva noilor conducători ai Frontului Plugarilor din Maramureș. Partidul Social Democrat se confrunta cu probleme de organizare, raportându-se către centru că

² CNSAS București, Fond *Documentar*, dosar nr. D. 11741/1947, vol. 8, f. 10.

³ *Ibidem*.

acesta este unul din partidele Blocului cu cea mai mare indiferență a cadrelor la aspectele sociale, economice și politice din regiune.⁴

Așadar, coloniile de muncă de care ne ocupăm în această teză completau represiunea politică din România comunistă în perioada 1950-1956, nordul Transilvaniei devenind fără voia sa un nume pe harta „gulagului românesc”, un loc în care a fost exterminată fără scrupule intelectualitatea românească.

Colonia de muncă de la Exploatarea Minieră Baia Sprie – Formațiunea 0627

Mina de la Baia Sprie era subordonată Combinatului Metalurgiei Neferoase Baia Mare, depinzând de Ministerul Minelor și Petrolului și mai apoi de Ministerul Metalurgiei și Industriei Chimice. Încă din 1948 exploatarea a fost completată cu cele mai bune cadre de ingineri, subingineri și maiștri. Până în 1953 personalul minei era angajat civil și apoi din 1953 până în 1956 prin ordinul Ministrului de Interne, Alexandru Drăghici au fost militarizați, mulți civili devenind atunci cadre fără să fi avut nimic de-a face cu PCR-ul. În această perioadă colonia de muncă purta denumirea de „Formațiunea 0627 Baia Sprie”.

Comandamentul Trupelor MAI informa conducerea Ministerului Afacerilor Interne asupra condițiilor care ar face posibilă deschiderea coloniei de muncă de la Exploatarea Minieră Baia Sprie. Astfel, conform informațiilor din nota-raport din 6 martie 1950, la Baia Sprie, ar fi fost necesar, pentru anul 1950, să lucreze 600 de deținuți, lucrul numai pe timpul nopții și la lucrări subterane.

Loturile cele mai importante și-au făcut apariția la această colonie în 1951, 1952 și 1953, pregătind astfel și organizarea celorlalte colonii de muncă din regiune, Cavnic și Nistru. Reabilitarea prin muncă a constituit un pretext important pentru primele recrutări a deținuților politici care aveau condamnări mai mari de 10 ani și care aveau speranța că vor scăpa de hrana sărăcăcioasă și frigul de nedescris de la penitenciarul Aiud.

Cea mai mare parte a „brațelor speciale” care ajungeau la Baia Sprie aveau, așadar, condamnări foarte mari, peste 10 ani, fiind preluați de la penitenciarele Aiud, Gherla, sau, după 1953, de la Canal. Nu au fost semnalate cazuri în care deținuții să fie aduși la colonie în perioada

⁴ *Ibidem.*

anchetei sau imediat după ancheta desfășurată de Securitate, însă întreaga activitate și comportamentul celor considerați periculoși era în permanență urmărit de sistem prin intermediul informatorilor care erau prezenți atât printre deținuți cât și printre muncitorii și maiștrii civili. Uneori activitatea deținuților era urmărită chiar de către simplii gardieni ai lagărului de muncă, foișoarele de supraveghere ale militarilor, din apropierea gardului coloniei, fiind instalate și în acest scop.

Referindu-ne la **regimul alimentar** de la Baia Sprie, acesta era împărțit de majoritatea foștilor deținuți politici în două etape. În prima etapă alimentația era în general mai bună, mai consistentă, acest lucru fiind pus pe seama comandantului, maiorul Popa, care *„era un om cumsecade, având grijă să fie o mâncare bună, fiindcă oamenii munceau de fapt și era rațional, logic ca aceștia să dea și randament.”*⁵ A doua etapă este cea în care comandant devine Szabo Zoltan, acesta introducând raționalizarea pâinii, totul raportându-se la îndeplinirea normei.

Din punct de vedere al **spectrului politic**, la colonia de la Baia Sprie se aflau deținuți care făceau parte sau erau simpatizanți ai țărăniștilor și legionarilor, în marea lor majoritate. La Mina Baia Sprie erau reprezentate aproape toate categoriile sociale, de la intelectuali, profesori, scriitori, filosofi, preoți, până la foști ofițeri, țărani, atât din Maramureș, cât și din alte zone ale României, Vrancea spre exemplu.

Personalul tehnic al exploatării de la Baia Sprie a jucat un rol important în funcționarea coloniei, fiind format în cea mai mare parte din deținuți ingineri cu orientare spre asemenea activități. Cu acest personal tehnic, noii sosiți luau foarte repede legătura în vederea unei instruirii rapide necesare muncii în subteran. Majoritatea foștilor deținuți mineri își amintesc de inginerii Alexandru Balș și Ion Bujoiu, responsabili cu instruirea, devenind pentru cei mai mulți deținuți un fel de mentori pe linia exploatării mineritului.

Regimul de muncă de la mina de plumb din Baia Sprie este conturat de majoritatea foștilor deținuți ca un tablou apocaliptic, fiind apreciat ca unul dintre cele mai dure locuri de muncă obligatorie din perioada regimului comunist care au funcționat pe teritoriul României. Aici, exercitarea meseriilor prezentate însemna asumarea unui continuu risc, de la intrarea în mină și până la ieșire. Munca cea mai grea era destinată perforatorilor care lucrau în abatajele cele mai puțin aerisite, la temperaturi de 40-45 de grade. Cei mai mulți nu rezistau acestei călduri istovitoare, muncind doar în slipuri și având în picioare cizme de cauciuc.

⁵ AIOCIMS, caseta nr. 270/I, interviu cu Paul Lăzărescu.

Schimbarea conducerii de la Baia Sprie din 1953 a însemnat o înăsprire dusă la extrem a regimului de muncă. Este momentul în care comandant al coloniei devine **locotenent-colonelul Szabó Zoltán**, ajutat în exercitarea terorii de către locotenentul Cioară, locotenentul politic Guleran și locotenentul Pinte. Acum s-a manifestat forma specifică coloniei de la Baia Sprie a „fenomenului Pitești” de care se amintește în majoritatea studiilor cu acest caracter, însă fără amploare foarte mare, atât datorită numărului mic de „reeducați” prezenți aici, dar și datorită curajului deținuților, care, la Baia Sprie, au recurs în mai multe rânduri la greve. Un aspect asupra căruia ne-am oprit în această teză și care a evidențiat încă o dată criminalitatea regimului comunist era cel al împușcării în curtea coloniei de la Baia Sprie a preotului Gheorghe Șerban de către „ostașul” Faur, în perioada conducerii coloniei de către Szabó Zoltán.

Colonia de muncă de la Baia Sprie a funcționat într-un cadru al terorii, care a determinat o serie de greve în anii 1954-1955, până la începutul anului 1956, colonia din cadrul exploatării fiind treptat închisă, muncitorii civili reluând activitatea „brațelor speciale”, hotărâre care a fost luată în contextul ultimelor anchete ale Procuraturii Militare din Oradea.

În afara coloniilor de muncă maramureșene de la Baia Sprie, Cavnic și Nistru, în România a mai funcționat o singură colonie minieră. Este vorba de colonia de muncă de la **Mina Brad (Musariu)**. Această colonie, cu indicativul 0972, era situată în zona Hunedoarei (Raionul Brad) și a fost înființată pe 1 iulie 1955, în urma Ordinului MAI nr. 500 din 29 iunie 1955, cu scopul de a asigura forța de muncă pentru „Trustul Aurului” al cărui sediu a fost stabilit la Gura Barza, comuna Crâșcior.

Referitor la **deținuții politici care au fost transferați la colonia de muncă de la Mina Baia Sprie** am încercat să evidențiem prin intermediul unui tabel numărul acestora, data condamnării lor, respectiv anul sau data cât mai exactă când au fost aduși la colonie, apartenența lor politică originea socială sau profesia pe care o aveau în momentul condamnării. De asemenea, în măsura posibilităților, am inserat și câte o fotografie a celor mai cunoscuți dintre foștii deținuți, oprindu-ne și asupra unor date biografice ale acestora.

Colonia de muncă de la Exploatarea Minieră Cavnic - Formațiunea 0979

Din decembrie 1952 mina de plumb de la Cavnic a fost utilizată ca și colonie de muncă forțată, primind caracterul de regim penitenciar și fiind integrată în drasticul circuit al exterminării deținuților politici, alături de celelalte colonii și lagăre care au funcționat pe teritoriul României.

Exploatarea Minieră Cavnic a devenit oficial colonie de muncă prin transferul a 200 de deținuți de la mina din Baia Sprie, fapt petrecut la sfârșitul lui 1952. Pe parcursul lui 1951 la Cavnic au fost executate diverse lucrări pentru amenajarea spațiului care urma să fie locuit de „brațele speciale de muncă”, titlatură cu care erau cunoscuți deținuții cu caracter politic.

Activitatea minei de la Cavnic, devenită colonie de muncă, precum și a celorlalte formațiuni miniere din Regiunea Baia Mare, era controlată și coordonată de Centrul de Coordonare Baia Sprie și mai apoi de cel din Baia Mare, în conformitate cu schema de organizare și funcționare a acestuia.

Condițiile de muncă erau dintre cele mai dure, se lucra și aici, la fel ca și la Baia Sprie pe mai multe nivele, la orizonturile de muncă 33, 66 și 100. La nivele inferioare temperatura depășea 40°C.

Din mărturiile orale și memorialistice ale deținuților de la Cavnic se poate deduce că imediat după înființarea coloniei regimul penitenciar de aici era mai lejer ca cel de la Canal sau de la Jilava și Gherla. La Cavnic aveau paturi normale de muncitori, primind perne și păaturi, deținuții trecând cu vederea că după stingere ușile barăcilor erau închise de către gardieni. Într-adevăr se putea vorbi de o oarecare libertate la mina Cavnic, care durase puțin timp, regimul înrăutățindu-se din momentul în care comandantul Șeremet, zis Tămâie, dorea permanent să raporteze la centru că a depășit norma de lucru.

Regimul detenției de la Cavnic era extrem de sever, deținuții erau obligați să ispășească pedepse pentru orice fleac. Carcerele și camerele de izolare funcționau în permanență. Acestea erau niște gherete din scânduri în care cu greu încăpea un om în picioare, dar erau băgați și câte doi. Printre scânduri sufla vântul și viscolul, iar de sus ploua sau ninge, în funcție de vreme, pentru că nu erau acoperite.

Asistența medicală de la Cavnic, ca în majoritatea închisorilor și lagărelor de muncă din perioada respectivă, era minimală, și chiar inexistentă de cele mai multe ori. Majoritatea

deținuților internați la coloniile de muncă de la exploatările miniere Cavnic, Nistru și Baia Sprie erau suferinzi de tuberculoză și boli cardio-vasculare, fapt observat din documentele oficiale emise de M.A.I. Direcția Penitenciare, Lagăre și Colonii. Astfel, într-o notă-raport din 2 august 1955, Formațiunea 0979 Cavnic solicita aprobarea internării deținutului Pătrășcanu Ioan la spitalul Penitenciarului Văcărești, fiind suferind de insuficiență renală, tuberculoză renală și maladie mitrală.

După trasarea coordonatelor legate de regimul de muncă, regimul penitenciar al coloniei de la Cavnic, precum și unele aspecte legate de funcționarea acesteia, urmărind viața unor deținuți politici și ofițeri, am considerat necesar să ne oprim și asupra unui eveniment deosebit al acestei exploatări miniere. Ne referim, la spectaculoasa **evadare**, produsă la 6 iunie 1953, a unui grup de 14 deținuți.⁶ La realizarea planului de evadare au participat activ Ion Pantazi și Ion Ioanid. Pe măsură ce erau prinși, evadații erau duși la Securitatea Baia-Mare, iar în luna septembrie 1953 au fost mutați la Penitenciarul Oradea, fiind judecați la Tribunalul Militar Teritorial Oradea.

În conformitate cu sursele documentare inedite cercetate în Arhiva CNSAS, colonia de muncă forțată din cadrul Exploatării Miniere Cavnic a funcționat până în anul 1955, când a fost desființată prin Ordinul M.A.I. nr. 664 din 17.10.1955, fiind retras indicativul formațiunii, 0979, respectiv ștampilele și sigiliile utilizate, documentele oficiale fiind preluate de D.P.L.C.

Colonia de muncă de la Exploatarea Minieră Nistru – Formațiunea 0630

Colonia de muncă de la Nistru a fost înființată în anul 1951, fiind inaugurată de un lot de 50 de deținuți aduși de la Baia Sprie. Mina de la Nistru a purtat în această perioadă mai multe denumiri. În decembrie 1952 a devenit Intreprinderea Minieră „7 Noiembrie”, fiind cunoscută și ca mina „9 Mai” sau „Exploatarea Minieră Nistru”. Indicativul acestei colonii de muncă era Formațiunea nr. 0630 Nistru.

⁶ În documentele păstrate la ACNSAS București, referitoare la momentul evadării de la Cavnic sau la unii dintre deținuții care au reușit să evadeze (dosarele informative privind pe Ion Pantazi, Miltiade Ionescu), apare menționat un număr de 12 deținuți care au evadat la 6 iunie 1953, în timp ce sursele memorialistice precizează fuga a 14 deținuți.

O caracteristică a loturilor sosite la Nistru consta în faptul că între deținuți se aflau, pe lângă intelectuali, și un număr mare de țărani. O parte din țărani deținuți de la mina Nistru făceau parte din organizația „Vlad Țepeș”, organizație existentă încă din anii 40, iar alții constituiau primele eșaloane arestate din organizațiile din Munții Muscelului conduse de colonelul Arsenescu și frații Arnăuțoiu.

La Nistru deținuții erau mult mai ușor de supravegheat în timpul muncii, întrucât orizonturile mergeau în sus, paralel, la câte 30 de metri unul de altul, pe când cele de la mina Cavnic sau cea de la Baia Sprie erau de adâncime. Din această cauză deținuții nu se mai confruntau cu temperaturi exagerate sau cu lipsa oxigenului din subteran.

Biroul Tehnic coordona și la exploatarea de la Nistru întreaga activitate minieră, încadrarea cu personal făcându-se în primăvara anului 1951 cu tehnicieni instruiți la Baia Sprie și care erau considerați „specialiști” în acest domeniu. Printre responsabilii tehnici se aflau persoane pe care le-am întâlnit la colonia din Baia Sprie, fiind astfel vorba de Alexandru Balș, Ion E. Bujoiu, tânărul Ion Diaconescu și Tudorel Pârău, inginer constructor.

Din punct de vedere al **relației deținuților politici cu exteriorul** și la Nistru exista cam aceeași strictețe ca și cea de la Cavnic și Baia Sprie. Nu exista posibilitatea de a citi vreo carte sau un ziar ani de zile, cei închiși ajungând uneori să se întrebe dacă mai există pentru cei din afara coloniei.

Cum am văzut la colonia de muncă de la mina Cavnic, și la Nistru, funcționarea exploatarei a fost perturbată de **evadarea a patru deținuți politici**, desfășurată cu doar câteva ore înaintea celei de la Cavnic, în 6 iunie 1953, neexistând, potrivit foștilor deținuți intervievați, nici o legătură între cele două acțiuni neașteptate. Cei patru deținuți care au reușit să evite paza gardienilor coloniei și implicit sistemul Securității de la Nistru au fost Marin Țucă, fost ofițer de artilerie în vechea armată, Miron C. Nicolae, zis Cocoș, Petre Românu și Coțofan. Cei patru evadați au fost anchetați la Baia Mare și trimiși apoi la Penitenciarul Oradea. În urma procesului trei dintre ei, în frunte cu Țucă au fost condamnați la moarte și unul la muncă silnică pe viață. S-a ajuns la grațierea de pedeapsa capitală a doi dintre ei, Țucă Marin fiind astfel singurul executat, toată acțiunea de încercare de evadare de la colonia minei Nistru terminându-se tragic. Țucă Marin a fost condamnat la moarte prin sentința nr. 112 din 27 februarie 1954 emisă de Tribunalul Militar Teritorial Oradea.